

contact gehad met Vorrink en was, als deze, begin april '43 door het verraad van Anton van der Waals de SD in handen gevallen. Terwijl hij gevangen zat (eerst in Nederland, van april '44 af in het concentratiekamp Buchenwald), bleven in vrijzinnig-democratische kringen vooral de jongeren met elkaar in contact. Uit hun midden was in '26 de Vrijzinnig-Democratische Jongeren Organisatie, de VDJO, ontstaan die bij het begin van de bezetting ruim duizend leden had geteld – zij hadden zich over het algemeen kritisch opgesteld jegens het sociaal-economische beleid van de kabinetten-Colijn. Van deze jongeren nu was in de zomer van '44 het initiatief uitgegaan om zich over de toekomst van de Vrijzinnig-Democratische Bond te beraden: ten huize van het vroegere lid van de Tweede Kamer J. Schilthuis was een bijeenkomst gehouden, waar de ca. veertig uit Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant afkomstige aanwezigen (onder hen Oud, die zich beperkt had tot het geven van een college over de kabinetsformaties in de jaren '20 en '30¹) besloten hadden, na de bevrijding de Vrijzinnig-Democratische Bond voorlopig opnieuw op te richten; er was daartoe een Centraal Comité gevormd.

Na de bevrijding werd de eerste vrijzinnig-democratische bijeenkomst in Den Haag gehouden: een bijeenkomst, op 1 juni, van veertig tot vijftig vrijzinnig-democraten uit Den Haag, Voorburg en Rijswijk. Twee weken later trad Schilthuis met een rondschrijven in contact met partijgenoten elders en op 8 juli kwam in Den Haag onder voorzitterschap van Joekes, inmiddels teruggekeerd, een Voorlopig Centraal Comité bijeen – het besloot tot heroprichting van de bond. Twee maanden later, begin september, vond, opnieuw in Den Haag, een bijeenkomst plaats met ca. dertig vrijzinnig-democraten uit het gehele land – hier werd besloten, alle leden die 'fout' waren geweest, te schrappen en na te gaan of de bond zou kunnen opgaan in een groter geheel waarvan ook de SDAP deel zou uitmaken. Dat was een mogelijkheid die Oud niet erg aansprak, maar hij verzette er zich niet tegen dat zij zou worden onderzocht. Had hij zich wèl verzet, dan zou hij alle contact met de in de partij nu dominerende jongeren alsook met Joekes, die in Buchenwald veel aanraking met socialisten had gehad, hebben verloren.

★

¹ Na zijn ontslag als burgemeester had Oud zich gezet aan het schrijven van een parlementaire geschiedenis van Nederland in de periode 1918–1940.